

ÉTYMOLOGIES BULGARES

(Résumé)

En dépit de son absence totale dans les patois bulgares (de même dans les grands dictionnaires), le mot **капушна** „fraise” est considéré comme élément dialectale dans le dictionnaire étymologique (cf. BER II). Son étymologie interne ne présente pas d'intérêt, mais la conclusion des auteurs est surprenante: **капушна** a pénétré probablement dans la langue roumaine sous la forme *căpsună*. L'auteur est d'avis que le mot suspect **капушна** n'existe pas et représente au contraire le mot roumain discuté, autrement revêtu.

L'origine du mot **фуга**, inséré en BTR comme terme ayant deux significations techniques, est expliqué par le lat. *fuga*. Les deux significations sont en réalité l'expression des mots différents, avec une histoire propre, qui sont entrés en bulgare par l'intermédiaire de la langue italienne.

Cuvinte cheie: căpsună, fugă.

Mots-clés: étymologie, **капушна** „fraise”, **фуга** „1. (mus.) *fugue*. 2. *espace entre les pierres ou les briques d'une construction*”.

București, B-dul Alex. Obregia nr. 24

Florin Vasilescu

CUVINTE DIN REGISTRUL COLOCVIAL. NOTE LEXICALE

Șmen, Șmenar

Cuvântul *șmenar* apare în *Dicționarul de cuvinte recente*¹ al Floricăi Dimitrescu, ediția din 1997. El este definit ca „persoană care înșală la schimbarea ilegală a banilor”. În *Dicționarul de argou și cuvinte familiare ale limbii române*², având autori pe Anca și George Volceanov, cuvântul este definit ca „traficant de valută care tranzacționează pe piața neagră; escroc care practică șmenul”. Precizarea în cazul acestei ultime surse face o distincție între tranzacția pe piața neagră, fapt ilegal, dar mai puțin condamnable, și escrocherie. Distincția ar fi trebuit operată și la cuvântul „șmen”, căci tradiția lexicografică ne sugerează că etimologia cuvântului *șmenar* ar trebui să fie *șmen* + sufixul *-ar*, cum de altfel se indică și în *Dicționarul* Floricăi Dimitrescu. De altfel, cuvântul *șmenar* este uneori definit și ca „persoană care practică șmenul”, iar cuvântul *șmen* este atestat imediat după schimbarea de

¹ Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a II-a, Editura Logos, București, 1997.

² Anca și George Volceanov, *Dicționarul de argou și cuvinte familiare ale limbii române*, Editura Livpress SRL, București, 1998.

orânduire din 1989, cele mai vechi atestări datând din 1991 (în revista „Poliția română”, după R. Zafiu³). Prin raportare la aspectul „tehnic” din revista „Poliția română”, se poate constata prezența cuvântului sub forma sa familiară într-o rubrică introdusă în februarie 1991 în revista de umor „Academia Cațavencu”. Este vorba de cunoscuta rubrică „Bârfe, șmenuri, șuşanele”. Aici, alăturarea celor trei cuvinte diminuează din încărcătura argotică a cuvântului *șmen*, transformându-l într-o formă benignă de manifestare a înclinației umane spre activități neortodoxe. Este clar, în opinia noastră, că acest cuvânt era cunoscut și utilizat dinainte de 1989, de unde și trimiterea la piața neagră din definiția *Dicționarului de argou și cuvinte familiare*. Cuvântul nu a putut apărea în scris decât după 1989, din cauza cenzurii practicate în timpul comunismului, când era interzis prin lege să deții valută.

Discutând etimologia cuvântului, R. Zafiu face referire la cuvintele slave, rusești sau bulgărești, unde *smen* înseamnă „schimb”, și afirmă că mai rămâne de explicat cum a pătruns acest termen în argoul românesc, sugerând calea contrabandei și a schimburilor valutare din zonele de frontieră.⁴

În opinia noastră, sensul formării cuvintelor discutate este invers: dinspre *șmenar* spre *șmen*. Încărcătura semantică a cuvântului *smen*, care înseamnă „schimb”, nu explică suficient de bine îmbogățirea în așa scurt timp a încărcăturii stilistice a cuvântului și proliferarea familiei de cuvinte: *șmenui*, *șmenuit*, *șmenuire*, *șmenuială*, *șmenozeală* și chiar „familia Șmenărescu”.

Această diversificare este un semn al procesului de decriptare a semnificațiilor cuvântului, care captează atenția vorbitorilor și este trecut în registrul familiar. În opinia noastră, cuvântul *șmenar* provine din cuvântul ceh *šmenarna*, care înseamnă „casă de schimb”. Aproape întotdeauna, lângă o casă de schimb te abordează un individ care-ți propune un schimb mai bun decât la respectivul stabiliment. „Atacul” asupra persoanei care dorește să schimbe valută este dublu: pe de o parte, serviciul casei de schimb care, la limita legii, îți afișează în cehă un tabel lung plin de cifre, pentru a nu observa că taxa de schimb este foarte mare (până la o treime din suma schimbată), pe de altă parte, aspectul dubios al persoanei, aproape mereu bărbat, care-ți propune „schimbul avantajos”⁵. În plus, acesta nu abordează prezumtivul client cu cuvântul „smen”, ci, observând că e vorba de un turist străin, cu „exchange”. Prin urmare, *șmenarul* este cel care te abordează lângă *šmenarna* și îți propune un *șmen*. Definiția corectă a *șmenului* este cea din *Dicționarul de pușcărie* al lui Viorel Horea Țânțaș: „metodă de a înșela în timpul schimbului de valută sau de bani, oferindu-i persoanei respective un teanc de hârtii mascate prin câteva bancnote așezate deasupra și dedesubtul hârtiilor.” De asemenea, *șmenul* înseamnă și o înșelătorie care se face prin sustragerea sau înlocuirea de bancnote⁶.

³ R. Zafiu, *101 cuvinte argotice*, Editura Humanitas, București, 2010, p. 308.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Din câte știm, se utilizează extrem de rar *șmenară* sau *șmenăreasă*.

⁶ Viorel Horea Țânțaș, *Dicționar de pușcărie. Limbajul de argou al deținuților din România*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2007.

Este destul de greu de apreciat dacă cele două cuvinte, *șmenar* și *șmen*, vor fi intrat în limba comună dinspre argou sau prin experiența cu ecouri neplăcute a unor persoane obișnuite, victime ale acestui tip de înșelăciune. Cu siguranță, se făceau schimburi valutare ilegale și pe vremea comunismului. Cum se făceau și excursii în Cehia. Iar după legalizarea liberei circulații, această experiență va fi devenit mai frecventă. Este posibil ca interesul pentru acest cuvânt să provină din ambele direcții. De asemenea, este greu de spus cum se va fi produs diversificarea acestui tip de înșelăciune, căci, după spusele unui ghid praghez, șmenul se face uneori cu bancnote devalorizate (s-au menționat rublele bieloruse). Din câte știm, această formă nu este practică de șmenarii români.

În același timp, este important de observat că vorbirea comună nu a reținut două sensuri argotice ale acestui cuvânt⁷, sensuri care sugerează violența și anormalul: locuțiunea verbală *a-i face cuiva șmenul*, care înseamnă „a omori”, și accepțiunea de „rană întreținută sau autoprovocată”, pe care deținutul o folosește pentru a înșela sistemul penitenciar. Reținem această observație: în ciuda deschiderii către argotic, limba comună evită manifestările aberante sau care sugerează violența, în măsura în care acestea nu au o (mare) semnificație pentru condiția umană.

Țuțer (cu varianta *țuțăr*)

Cuvântul apare în *Dicționarul de cuvinte recente* al Florică Dimitrescu amintit mai sus. El este definit ca „persoană ușor manevrabilă; favorit; profitor”. Două din exemplele citate de Florică Dimitrescu (din cotidianul „România liberă” și revista „22”) sunt extrem de interesante, în măsura în care sunt un tablou în câteva fraze al modului cum imaginarul comun atribuie valențe inedite unui cuvânt nou: „Se dă pe lângă alții mai ajunși și este... un fripturist⁸, un *țuțăr* și un ticălos” este primul citat care ne interesează, iar al doilea este următorul: „Cuvântul desemnează o realitate umană complexă, un amestec inextricabil de inhibiții, aspirații secrete și orgolii dramatice, la limita balamucului... Țuțărul doar se învârtă în jurul persoanei ori grupului în orbita cărora l-au împins interesele, mărginindu-se a scoate nu învățăminte din existența pilduitoare a modelului, ci doar oala lui de noapte.” Citatul din revista „22” este un bun exemplu pentru modul cum se manifestă tendința de a literaturiza înțelesul deseori frust al unui cuvânt. Reținem totuși câteva trăsături semantice importante: *țuțerul* este un tip interesat, este *țucălar* (are de-a face cu oala de noapte) și poate fi plasat la mijlocul scării care unește fripturismul cu ticăloșia. Florică Dimitrescu menționează varianta *țuțer* și propune drept etimon țigănescul *țuț* „om pus la patru ace” (potrivit din punct de vedere fonetic, dar deficitar semantic, fără legătură cu trăsăturile descrise de citatele asociate definiției).

⁷ *Ibidem*.

⁸ I. Iordan considera că termenul *fripturist*, apărut în perioada interbelică, în jur de 1930, a dispărut din limba română. I. Iordan, *Despre inovație în limbă*, în SCL XI, nr. 3, 1960, p. 523.

Exemplul din revista „22” este interesant nuanțat de sensurile argotice ale acestui cuvânt devenit în ultimii ani familiar. În *Dicționarul de argou* al cuplului Volceanov, *țuțăr* este definit ca „persoană aflată în slujba unui membru al lumii interlope; persoană ușor manevrabilă; om de paie”, iar *Dicționarul de pușcărie* definește *țuțăr* ca „naiv; persoană la mâna lumii interlope”.

Prin urmare, și în mediul inteligenței⁹, și în mediul infractorilor, *țuțerul* este o persoană dependentă de un „stăpân”: în primul din arivism sau interes, în mediul pușcăriei din necesitate, pentru a rezista în lumea dură a delincvenților. Sensul prim din *Dicționarul de pușcărie* nu explică foarte clar în ce constă naivitatea *țuțerului*; bănuim că este vorba despre un ins naiv prin prisma deținuților, un ins care se descurcă greu în penitenciar, deci este ușor manevrabil. Supraviețuirea sa depinde de modul cum știe să fie omniprezent și „bun la toate” pentru protectorul său.

În legătură cu originea acestui cuvânt se pot formula două ipoteze:

Dacă am fi avut la îndemână doar exemplele din *Dicționarul de cuvinte recente*, am fi optat pentru un etimon aparținând limbii germane vorbite în Austria, anume verbul *zuzeln*, care înseamnă „a suga”. Am fi suspectat o anumită parte a inteligenței pentru crearea acestui cuvânt, căci în vremea comunismului existau unele burse de studii în fosta RDG sau Austria, iar „Liceul german” se număra, ca și astăzi, printre cele mai apreciate instituții de învățământ. Deci *țuțerul* este o persoană care se află mereu la masă și suga¹⁰ din băutura sa – o prezență permanentă alături de protectorul său, pe care, la modul figurat, „îl suga”¹¹. *Țuțerul* pare a se deosebi de *fripturist* prin aceea că prezența sa nu e ocazionată de vreun eveniment sau de un câștig imediat.

În același timp, varianta *țuțăr* corespunde unor transformări fonetice frecvente în limba române în graiurile din Moldova și din Transilvania: aceea a trecerii în *ă* a lui *e* și în *â* a lui *i* după sibilante (ș, ž, ts, dz)¹². Cum a ajuns acest termen să fie folosit în lumea penitenciară? Cel mai probabil, prin intermediul unui cuvânt regional, pe care îl descoperim în *Dicționarul limbii române*: este vorba de cuvântul *țuțăl* care înseamnă, prin Transilvania și Banat, „biberon (de cauciuc sau, în trecut și în mediul rural, făcut din pânză)”. Etimonul este „Zuzel”, cuvânt

⁹ Printre ale cărei repere se află „existența pilduitoare a modelului”, citată în revista „22”, care este organul de presă al Grupului pentru Dialog Social.

¹⁰ În Bavaria și în Austria există o varietate de „cârnați albi”, *weisswurst*, care se sug din membrana umplută cu carne de vițel și pătrunjel. În unele dicționare, exemplul care însoțește definiția verbului „zuzeln” se referă la modul cum „se suga” acest produs culinar. Cf. <http://www.duden.de/rechtschreibung/zuzeln>.

¹¹ În limbajul popular există mai multe expresii sugerând această relație, de la glumețul *A suga ca pe o acadea* până la popularul *A suga ca pe un picior de porc*. A se vedea în DLR, sub **suga** (3), și popularul *a suga pe cineva până la măduvă*.

¹² I. Iordan, *op. cit.*, p. 520.

provenit din germana vorbită în Austria.¹³ Se poate considera, prin prisma acestui cuvânt, că *țuțerul* este văzut ca un prunc, ceea ce-l pune în inferioritate în lumea penitenciară și generează nevoia de protecție.

Deși această ipoteză pare a rezolva originea cuvântului *țuțer*, există o altă ipoteză care se poate dovedi validă, atât fonetic, cât și semantic: cuvântul *țuțer* poate proveni din neogrecul *tzoutzes*, care are două sensuri: pitic și măscărici sau om caraghios¹⁴. Nu este exclus ca, în lumea închisorii, un *țuțer* să fie văzut ca cineva mic de statură (un pitic) sau ca un măscărici pe lângă stăpânul lui. Un alt argument în favoarea acestei ipoteze este acela că în limba română există suficiente cuvinte argotice provenite din neogreacă.

Deși ambele ipoteze respectă cele trei criterii importante ale etimologiei, criteriile fonetic, semantic și geografic, tindem să înclinăm spre prima variantă, cea care presupune proveniența din limba germană vorbită în Austria. Nu este exclus ca, la fel ca în cazul lui *șmenar*, acest cuvânt să fi ajuns în limba comună pe două căi de acces: dinspre mediul vorbitorilor de germană și dinspre mediul penitenciar.

Meltean

Cuvântul *meltean* pare mai nou decât *șmenar* și *țuțer*, nefiind înregistrat în *Dicționarul de cuvinte recente* și nici în cartea Rodicăi Zafiu amintită mai sus; în schimb, el apare în *Dicționarul* redactat de Anca și George Volceanov, cu sensul de „persoană prost crescută, grosolană, necioplită”.

Cu ocazia studierii acestui cuvânt, ne punem întrebarea dacă nu cumva influența limbii engleze asupra românei se va fi manifestat și prin intermediul cuvintelor argotice, căci au trecut suficient de mulți ani de când româna a putut să aibă contact cu această limbă. Este drept, limba română a fost mai mult influențată de limbile din țările apropiate, cum sunt turca, germana și maghiara. Probabilitatea ca un cuvânt argotic să provină din cele trei limbi menționate este mai mare, deși, cum am văzut la cuvântul *șmenar*, influențele pot avea surse îndepărtate.

În cazul cuvântului care ne interesează, dicționarele consacrate ale limbii engleze, *Oxfordul*¹⁵ și *Websterul*¹⁶, nu menționează la cuvântul „melt” niciun sens care ar putea trimite la familiarul nostru *meltean*. De altfel, pare neobișnuit să presupunem că originea acestui cuvânt este *melt* + suf. *-(e)an*, care corespunde unui tipar de formare a cuvintelor în limba română.

Totuși, în urma citirii în revista „The Guardian” a unui interviu cu actrița Carrie Fischer – care folosea sintagma „melted people” (acolo cu sensul aproximativ

¹³ DLR, *Dicționarul limbii române*. Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Marius Sala și acad. Gheorghe Mihăilă. București, Editura Academiei. Tomul XII. Partea I. Litera Ț: 1994; tomul XII. Partea a 2-a.

¹⁴ Γεωργίου Δ Μπραμρινιώτη, *Λεξικό της νεας ελληνικής γλώσσας* Κεντρο Λεξικολογίας ΑΘΗΝΑ, 2002.

¹⁵ *Oxford English Dictionary*, volume VI, L–M, Oxford, Clarendon Press, 1961.

¹⁶ *Random House Webster's Unabridged Dictionary*, New York, Random House, 2001.

„boșorogi”, sens neînregistrat în Oxford) – am putut constata pe Internet¹⁷ existența unei liste impresionante de sensuri ale cuvântului *melt* (neînregistrate în dicționarele clasice).

Întinse pe parcursul a șapte ani, sunt atestate peste douăzeci de sensuri, de la acela de „individ fricos, nehotărât”, până la cel care ne interesează: „o insultă pentru societate; ...un individ arogant, nepunctual, mitocan și/sau stupid” (traducerea noastră încearcă să dea un aspect oarecum academic definiției formulate de o persoană evident străină de lexicografie).

Aceste atestări ridică o problemă: ele sunt extrem de noi. Este greu de știut dacă noutatea sensurilor acestui cuvânt se datorează noutății apariției dicționarului online sau noutății lor intrinseci. Sensul pe care îl analizăm este comunicat ulterior atestării cuvântului *meltean* la noi. Valabilitatea criteriilor în acest caz ar fi fost perfectă: atât fonetic, dar și semantic. Criteriul geografic nu mai ridică astăzi probleme.

Există totuși și o altă ipoteză, prin prisma criteriului geografic: căutând un etimon în limbile din jur, îl descoperim în limba maghiară – este vorba de adjectivul *méltatlan*, care înseamnă „nedrept, nevrednic, injust, josnic”¹⁸. Din punct de vedere fonetic, echivalarea secvenței „atla” cu diftongul „ea” pare destul de dificilă. Dacă ea s-a produs, cel mai probabil a avut loc într-un mediu cu contacte destul de laxe cu limba maghiară, căci în mediul vorbitorilor bilingvi maghiari formulele familiare utilizate sunt foarte apropiate de limba maternă a acestora¹⁹.

În ciuda noutății sale, în ultimii ani pare a se forma o bogată familie de cuvinte: *melteancă*, *meltenism*, *melteneală*, *meltenește*²⁰. Prin raportare la cuvântul *șmenar*, semnalăm utilizarea din ce în ce mai frecventă a formei de feminin, *melteancă*.

Poate că în perioada următoare vor apărea informații noi care să lămurească deplin originea acestui cuvânt.

Hai (din expresia „a face hai”)

Deși afluxul de cuvinte din limba engleză în limba română pare să fie un proces relativ recent, ar trebuie să avem în vedere influențele destul de importante ale englezei și în perioada interbelică, după ce America se manifestase ca o mare putere. De aceea, credem că nu pare exagerat a presupune că, mai degrabă decât din limba turcă (prin legătură cu cuvântul *hay-huy*, care înseamnă *zarvă*, *scandal*²¹),

¹⁷ La adresa www.urbandictionary.com, un site extrem de interesant pentru traducători. Există și o variantă românească: www.123urban.ro.

¹⁸ *Dicționar maghiar-român*, Editura Carocom '94 SRL, București, 2005.

¹⁹ Vintilă Sorin, *Termeni familiari românești de origine maghiară*, în *Omagiu aniversar academicianului Marius Sala*, Editura Universitaria, Craiova 2007, p. 714-716.

²⁰ Aceste cuvinte se utilizează frecvent pe site-urile de socializare și pe bloguri, pe Internet. Dar apar din ce în ce mai des în ziare, la radio și televiziuni.

²¹ R. Zăfiu, *101 cuvinte argotice*, p. 200. *Dicționarul limbii române*, redactat sub conducerea lui Sextil Pușcariu (tomul II, partea I, literele F–I), nu propune nicio etimologie pentru acest cuvânt. În dicționarele turce pe care le-am avut la dispoziție nu am găsit acest sens, dar argumentul nu este infailibil.

argoticul *a face hai* poate proveni din engleză. Atestările la care face referire Rodica Zafiu aparțin deceniului patru al secolului 20, iar limba engleză înregistrează termenul *high* nu numai pentru droguri (care erau destul de răspândite și atunci), dar și pentru băutură²². În plus, influența turcă asupra limbii române la mijloc de secol 20 pare îndoielnică.

În opinia noastră, expresia „a face hai” nu se mai utilizează decât extrem de rar, probabil datorită creșterii numărului celor ce cunosc limba engleză și a utilizării pentru cuvântul „hai” (din englezul „high”) a sensului „amețit cu băutură sau cu substanțe halucinogene”. Semnalăm aici forma reflexivă a verbului „a prăji”, care desemnează fumatul excesiv de substanțe halucinogene (cineva care fumează aceste substanțe „se prăjește”, probabil prin asociere cu aparatura sau circuitele electronice care se ard, „se prăjesc”, când sunt suprasolicitate).

A sparge

1) În locuțiunea verbală „a sparge banii”

Sensul cuvântului *a sparge* cu accepțiunea „a cheltui mult, a risipi (o sumă mare de bani)” este înregistrat în *Dicționarul* cuplului Volceanov. Este interesant că limba română nu a moștenit acest sens din latină²³, ci l-a preluat din italiană, unde înseamnă „a risipi, a arunca împrăștiind”. El lipsește din dicționarul tezaur al limbii române, DLR. Este în general evitat în vorbirea cultă, dar este utilizat frecvent în limbajul familiar. Pare să fie evitat din cauza raportării la cele mai frecvente sensuri ale cuvântului *sparge*, al căror conținut semantic denotă distrugerea, ceea ce generează rezerva printre vorbitori. Cel mai probabil, sensul este împrumutat din italiană în deceniile șase-șapte ale secolului trecut, într-o perioadă în care cinematografia italiană stârnea interesul în lumea întreagă și turismul românesc se deschidea călătorilor occidentali și mai ales, pentru o anumită perioadă, celor italieni. Utilizarea acestui cuvânt pare să fi fost reactualizată după 1989, odată cu importanta emigrație română din Italia.

2) În forma reflexivă *a se sparge*

Acest sens al verbului „a sparge” este în mod evident argotic: *X s-a spart la telefon*. Chiar și cu ajutorul contextului, sensul pare destul de încifrat. Este vorba de situația în care o persoană (de obicei participantă la o faptă ilegală) dezvăluie (cu voie sau fără voie, dar de obicei voit) amănuntele despre delictul respectiv. În *Dicționarul* Volceanov citat mai sus este însoțit de indicația „în jargonul polițiștilor”. Această indicație explică de ce, în cazul unei persoane obișnuite, se

²² *The Oxford English Dictionary*, volume V, Oxford, Clarendon Press, 1961. La articolul *high*, descoperim expresia „high on whiskey”, cu indicația „slang”. Explicația Rodicăi Zafiu referitoare la expresia „a face hai” este revelatoare: „Văzută din interior, petrecerea zgomotoasă este un ideal de amuzament, văzută din afară e zarvă zgomotoasă”. Un grup de oameni amețiți (cu băutură sau droguri) se manifestă la fel.

²³ Cf. Le Grand Gaffiot, *Dictionnaire latin – français*, Hachette-Livre, 2000, sub **spargo** (1), *spargere nummos populo de rostris*.

potențiază sentimentul implicării în afaceri dubioase. Cel mai probabil, forma *s-a spart* este preluată tot din italiană, unde înseamnă „a divulga”, și probabil tot prin intermediul emigrației românești din Italia, de după 1989. Este greu de spus dacă această accepțiune a cuvântului *sparge* a fost preluată de polițiștii români în timp ce colaborau cu colegii lor italieni sau a fost preluată din contactul cu delincvenții. Trebuie să remarcăm că forma tranzitivă din italiană (*spargere una notizia*) a devenit în română reflexivă, cu o notă puternic subiectivă. Putem presupune că motivul pentru care polițiștii preiau cuvinte argotice este necesitatea de a-și asigura o oarecare ascendență în relația cu infractorii: aceste cuvinte presupun o poziție de forță în limbajul delincvenților și deci și în imaginarul lor.

Sensul la care ne referim pare să fi ajuns în spațiul public de curând, prin intermediul jurnaliștilor specializați în articole privind justiția. Deci contactul cu infractorii și polițiștii este dincolo de îndoială. Pare că tratamentul cuvântului este asemănător celui aplicat sensului „a risipi” de mai sus, cu strânse legături în imaginarul comun cu trăsăturile semantice sugerând distrugerea. De data aceasta cel care face dezvăluirile este văzut ca un vas distrus sau, mai degrabă, ca o pungă de plastic ce se rupe, lăsând să cadă conținutul (a se vedea și americanul *spill the beans*).

COLLOQUIAL WORDS

(Abstract)

The etymology and the meaning of the following words are discussed, based on their attestations. The author suggests that the word „șmenar” (meaning swindler, person that illegally exchanges money and replaces the bank notes with pieces of paper) is derived from the Czech word „šmenarna” (meaning “exchange office”). The word *șmen* means the swindle described above (the replacement of bank notes with pieces of paper). The word *țuțer* (with its variant *țuțăr*) means “person who takes advantage on the weakness of an influential person and becomes the protege of that person”. For its origin, there are two hypotheses: one, it comes from the Austrian German “zuzeln” (“to suck”, equivalent with the slang “to suck in”) and the second, it comes from the Modern Greek *tzoutzes* (meaning “dwarf” and “clown”). The word *meltean*, meaning “uneducated and arrogant person” could come from the English *melt* with the Romanian suffix -ean added, and also from the Hungarian *méltatlan*, meaning “contemptible, showing no decency”.

Two meanings of the verb “a sparge” (to break) are also discussed. One is familiar, “a sparge bani” means “to spend carelessly the money” and originates from the Italian “spargere” meaning “to scatter something” and the second is argotic, *X s-a spart* (X broke himself) meaning “to give away information about a felony”. This second meaning comes also from Italian (*spargere una notizia*), but transforms the transitive form into reflexive, to gain suggestion power.

It is also discussed the hypothesis that the expression *a face hai* (to make big noise while having fun) does not originate from the Turkish “hay huy” (meaning “big noise”), but, due its attestation (the thirties period of the 20th century) from the English *high* (high on whiskey or drugs).

Cuvinte-cheie: etimologie, șmenar, șmen, țuțer, meltean, a face hai, a sparge banii, a se sparge.

Key words: etymology, șmenar, șmen, țuțer, meltean, a face hai, a sparge banii, a se sparge.

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
București, Calea 13 septembrie, nr. 13*